

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Kaynaştırma Uygulamaları Destek Programı

1. ÖZEL YETENEK NEDİR?

Özel yetenek kavramını açıklamak için öncelikle zekâ ve yetenek kavramlarına değinmekte fayda bulunmaktadır. Zekâ konusundaki tanımlar süreç içerisinde birçok farklı boyutla ele alınmıştır. Bu kapsamda yapılan tanımlar farklı kuram ve yaklaşımların ve yeni araştırmaların ürünleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Önceleri tek faktörle açıklanan zekâ; zamanla birden çok faktörle açıklanmaya çalışılmış ve farklı zekâ alanlarının dâhil edildiği çoklu bir zekâ tanımına doğru evrilmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere zekâ kavramının ortak bir kabule dayanan tek ve kesin bir tanımı bulunmamaktadır.

Zekânın tanımlama denemelerinin ilklerinden biri Galton'a aittir. Galton "zekânın genel bir kapasite olduğunu, duyuların ise bilgi edinme kanalları olmaları nedeniyle genel bilişsel kapasitenin temellerini oluşturduğunu iddia etmiştir. Spearman ise zekâyı sayısal ve sözel alanlar olarak iki grupta toplanan genel yeteneklerden oluştuğunu iddia etmiştir. Spearman, özel yeteneklerin de zekâ ürünü olduğunu kabul etmekle birlikte bunların kişiye göre farklılık gösterdiği için genel zekâ puanına katkıda bulunduğu görüşünü savunmuştur.

Galton'un tanımına karşı çıkan Binet'e göre ise zekâ; "çok daha karmaşık ve bu nedenle çok farklı zihinsel bilişenlerden oluşmaktadır". Binet, daha sonraları geliştirdiği zekâ testinde "şekil, tasarım ve cümle belleğinin; soyut sözcüklerden anlam çıkarabilme kapasitesinin, kavrama ve yargılama yeteneklerinin ölçülmesini" hedeflemiştir. Terman ise Binet'in bu çalışmasını revize ederek Stanford-Binet Zekâ Testini geliştirmiştir. Böylece zekâ kavramının yanı sıra IQ (zeka bölümü puanı) kavramı da literatürde kullanılmaya başlanmıştır. Terman (1925) zekâyı "kavram oluşturma ve bunların önemlerini belirleyebilme yeteneği" olarak tanımlamıştır.

Türkçe'de anlak, dirayet, zeyreklik, feraset gibi farklı kullanımları da olan zekâ "insanın düşünme, akıl yürütme, objektif gerçekleri algılama, yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı" olarak tanımlanmıştır. Gardner'a göre ise zekâ "bir ya da birden fazla kültür için değerli olan bir ürünü ortaya koyma ya da problem çözme yeteneği"dir. Buradan da anlaşılacağı üzere birçok farklı boyut ve yaklaşımla ele alınan zekânın nihai bir tanımı

bulunmamaktadır. Bu durum yetenek tanımında da benzer bir şekilde tezahür etmektedir.

Yetenek kavramı da “kabiliyet, istidat” gibi farklı kullanımları olan “bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği veya bir duruma uyma konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasite” olarak tanımlanmaktadır. Yetenek kavramı için İngilizce’de ise terim olarak daha çok “gifted” ve “talented” kullanılmaktadır. Özel Yetenekli çocuklardan bahsedilirken de daha çok “gifted child” terimi kullanılmaktadır.

Zekâ ve yetenek ile ilgili kısa bir giriş yaptıktan sonra bu kavramların üstünlük boyutuna da değinmekte fayda bulunmaktadır. Bu bağlamda da *Özel Yetenek* ve ya üstün zekâ terimlerinin birçok farklı tanımı olduğu görülmektedir. Bu farklı tanımlar geleneksel yaklaşımlarla yeni yaklaşımlar arasındaki farklı bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Bu tanımların hepsinde, alanın tarihsel gelişimi ve dönüşümüne paralel olarak; bir önceki tanıma ya da yaklaşıma eklemeler yapılarak ve ayrıntıya inilerek geliştirildiği görülmektedir. Buna göre araştırmacılar önce zekâ testlerinin ölçüm sonuçlarının özel yetenekliliği nitelediğini savunmuşlardır. Daha sonra gelen bazı araştırmacılar ise zekâ testlerinden farklı ve çoklu bir yaklaşımı benimsemişlerdir. Üçüncü grup araştırmacılar ise ilk iki grubun yaklaşımının önemli olduğunu belirtmekle birlikte başka psikolojik değişkenleri de tanımlamalara ek olarak sunmuşlardır. Son grup araştırmacılar ise çok geniş bir bakış açısı ile ilk üç gruba ait birçok düşünceye ek olarak yeteneği, salt bireye indirgmeden çevresel faktörleri de kapsayan gelişimsel bir yaklaşımla irdelemişlerdir. Ancak burada üstün zekâ ve yetenek konusunda alanyazının öncülerinin görüşlerine kısaca değinmekte fayda bulunmaktadır.

Konuyla ilgili ilk çalışmaları yapan Galton, üstün zekâyı kalıtsal bir yetenek olarak kabul etmiştir. Çünkü Galton, araştırmalarında deha kişilerin akrabalarının içinde de bir ya da birden fazla deha bulunduğunu saptamıştır. Galton’a göre, “bireysel farklılıklar, duyuşal yeteneklerdeki farklılıklardan kaynaklanır, bireyin duyuları ne kadar keskin olursa zekâsı o kadar keskin olur”. Galton’dan sonra alanın öncüsü olan Terman ise özel yetenekliliği (üstün zekâyı) IQ (Intelligence Quotient) ile eş değer tutmuş ve zekâ testlerinde belli bir puanı alan ve üst dilime girebilenleri özel yetenekli (üstün zekâlı) olarak kabul etmiştir. Görüşlerinin oluşmasında Alfred Binet’den etkilenen Terman’ın bu yaklaşımı günümüzde de popülerliğini sürdürmektedir. Birçok kişi özel yetenekliliği açıklamak ve ya anlamak için IQ puanına bakmaktadır. Ancak Terman’ın bu yaklaşımına karşı görüşlerin ortaya çıkması çok gecikmemiştir. Zekânın tek faktörle açıklanamayacağını düşünen bazı araştırmacılar, performans temelli başka faktörlerin de önemine vurgu yapmışlardır. Örneğin Renzulli (1986), yaratıcılığı sergileyerek başarı gösteren bireyler üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda özel yetenekliliğin insan özelliğinin üç temel özellik arasındaki ilişkiden

kaynaklandığını ve bunların; yetenek (genel ve özel yetenek), yaratıcılık, motivasyondan oluştuğunu savunmuştur.

Özel yetenek ve özelliklere sahip çocuklar için belli tanımlamaların kullanılması gereği ortaya çıkmakla beraber bu tanımlamaların içeriklerinin de ortak bir kabule sabitlenmesi pek mümkün görünmemektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 1991 yılında düzenlenen I. Özel Eğitim Konseyi'nde Özel Yetenekliler, “genel ve/veya özel yetenekleri açısından yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir” tanımı yapılmıştır (Özel Eğitim Konseyi Ön Raporu, 1991). Alan uzmanlarının da benzer tanımlar yaptığı görülmektedir. Buna göre; Özel Yetenek, “insanlık yaşamı için temel değeri olan ve iyi tanımlanmış yetenek alanlarında sahip olunan olağanüstü potansiyel veya kapasitedir” şeklinde ele alınmıştır. Bir başka tanımda ise özel yetenekli çocuklar; “seçkin yeteneklerinden dolayı yüksek seviyeli iş yapmaya yeterli olduğu, bu alanda profesyonel olarak bilinen kişiler tarafından belirlenmiş, yüksek düzeyde yaratıcı özelliklere ve belli bir görev alanında ödev sorumluluğuna sahiptirler”.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine (ÖEHY) göre ise, Özel Yetenekli birey; “zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey”dir (2006: Madde ğğ). Buraya kadar ele alınan tanımlamalardan anlaşılacağı üzere zeka, yetenek ya da *Özel Yetenek* kavramları tek bir tanım ya da yaklaşım üzerinden açıklanamamakta ve bu kavramlar için üzerinde fikir birliğine varılmış bir tanımlama bulunmamaktadır.

1.1.Özel Yetenekli Öğrencilerin Sınıflandırılması

Özel yetenekli çocuklarla ilgili birçok farklı sınıflandırma bulunmaktadır. Özel Yetenekli çocukların hem IQ düzeylerine göre hem de gösterdikleri olağan dışı davranışsal özelliklerine göre farklı biçimlerde sınıflandırıldıkları görülmektedir. Bu sınıflandırmalar, zekâ ve yetenek tanımlarında olduğu gibi konuyu ele alan uzmanların benimsedikleri yaklaşıma göre farklılık göstermektedir. Bunlara örnek olarak aşağıdaki sınıflandırma verilebilir;

- **Özel Yetenekli çocuk:** *Bir ya da birden çok yetenek alanında ya da zekâ özelliğinde akranlarından çok üstün performans gösteren ya da gizilgüce sahip olan ve diğer alanlarda da ortalama düzeyde özelliklere sahip olan çocuklar*

- **Üstün özel yetenekli çocuk:** Belirli bir alanda, olağanüstü yetenek ya da başarı gösteren diğer alanlarda ise ortalama yetenek gösteren ya da dil becerilerinde olağanüstü iken diğer alanlarda ortalama yeteneğe sahip olanlardır.
- **Yaratıcılık yeteneği ayrıcalıklı olan çocuk:** Performans ya da gizilgüç olarak özgün düşünme biçimi olan ya da sanat dalları ve müzik ortamı ile düşüncülerini kendine özgü biçimde ifade eden çocuklar.
- **Liderlik gizilgücü ayrıcalıklı olan çocuk:** Diğer kişileri etkileme yeteneği olarak tanımlanabilir. Kendi akran grupları üzerinde genellikle etkili olur: Çok erken yaşlardan itibaren bu çocuklar yeteneklerini sergilemeye başlarlar.
- **Olağanüstü yetenekli çocuklar:** Müzik; bale, drama, tiyatro gibi performans alanlarından birinde olağanüstü yetenek gösteren çocuklar.
- **Psikomotor alanlarda olağanüstü yetenek gösteren çocuk:** Hız, güç, koordinasyon, top kontrol vb spor alanlarında üstünlük gösteren çocuklar.

Bu örnekten anlaşılacağı üzere *Özel Yetenekli* çocukların tanımlamalarında kesin bir sınırlamayı getiren IQ puanı kullanılarak yapılan sınıflandırmaların dışında yeni yaklaşımların ortaya çıktığı görülmektedir. Yine yukarıdaki sınıflandırmada *Özel Yetenekli* birey tanımında farklı yetenek alanları ve zekâ özellikleri akranlarından üstün olan çocuklar ön plana çıkmıştır. Gardner (2010) ise son dönemde ilgi çeken başka bir sınıflandırma yapmıştır. Gardner geliştirdiği çoklu zekâ kuramı ile zekânın, tek bir faktörle açıklanamayacak kadar çok sayıda yeteneği içerdiğini savunduğu görülmektedir. Gardner'e göre ise insanın tek bir zekâsı yoktur ve birbirinden farklı 8 yetenek olan sözel / dil, mantıksal / matematiksel, görsel / uzamsal, bedensel / kinestetik, müziksel / ritmik, sosyal, içsel ve sonradan ek olarak da doğa zekâsından oluşmaktadır. Ayrıca özel yetenekli çocukların arasında özel gruplar olan deha çocuklar, savant sendromu, Williams sendromu gibi farklı gruplandırmaların da bazı araştırmacılarca yapıldığı görülmektedir. Bunların yanısıra farklı üstünler (twice-exceptional), parlak çocuklar gibi sıfatlandırmaların da kullanıldığı görülmektedir (Callard-Szulgit, 2010).

Bu sınıflandırmalara göre özel yetenekli çocukların toplumdaki rastlanma düzeyleri de değişkenlik göstermektedir. Ataman'a göre "zihinsel gelişimi, akranlarına göre, iki zekâ yaşı ileride olan bir çocuğa gelişigüzel seçilmiş yüz çocuk arasında bir tane rastlanırken, daha yukarı zihin düzeyi olan örneğin; Einstein düzeyinde bir çocuk için bir milyon çocuk taramak gerekmektedir". TÜBİTAK araştırmasına göre; Türkiye'de 0-24 yaş aralığında 682 bin Özel

Yetenekli birey vardır ve bu sayı nüfusun yüzde 2'sini oluşturmaktadır. Bu denli ender rastlanan çocukların fark edilmesi ve uygun ortamlarda desteklenerek yetiştirmeleri toplumun geleceği açısından önemli olmaktadır. Ancak bu çocukların bir tanesinin bile eğitim kapsamı dışında kalması toplum için büyük bir kayıp olacaktır. Bu nedenle Özel Yetenekli çocukların eğitimi konusunu ele almakta fayda bulunmaktadır.

1.2.Yasal Düzenlemeler ve Eğitim Gereçleri

Sadece özel yetenekliler konusunda oluşturulmuş yasal düzenlemeler bulunmamaktadır. Fakat Anayasamızın 42. maddesinde yer alan “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.” ifadesi ile 10. maddesinde yer alan “Çocuklar, yaşlılar, özürllüer, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.” ifadeleri özel yetenekli olan öğrenciler dâhil tüm özel gereksinimli öğrenciler için uygun eğitim sağlanması gerekliliği vurgulamaktadır. Ayrıca 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 12. maddesinde yer alan “Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür.” ifadesi ile Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde özel eğitimin temel ilkeleri arasında yer alan “Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak, akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.” ifadesi özel yetenekli olan öğrenciler dahil özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilerle birlikte eğitim almaları gerekliliğini ifade etmektedir.

Özel yetenekli terimi ülkemizde ilk defa 2013 yılında Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu kararından itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Bundan önce ilgili terim yerine üstün yetenekli ya da üstün zekâlı terimleri kullanılmıştır. MEB'nin 2006 yılında çıkarmış olduğu Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde özel yetenekli olan bireyler *Zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey* şeklinde tanımlanmaktadır. Bu düzenleme kapsamında özel yetenekli birey özel eğitim ihtiyacı açısından gerekli tüm eğitim hizmetlerinden (BİLSEM, destek eğitim odası) yetenekleri doğrultusunda faydalanır(31.05.2006 tarihli ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Madde:4 , 2006).

Ayrıca ulusal ve uluslararası, şu anda yürürlükte olan ilgili sözleşmeler, yönetmelik ve yönergeler kapsamında tüm yasal haklardan bütün çocukların faydalandığı gibi özel yetenekli çocuklarda faydalanır.

2- ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMLERİ

Özel yetenekli çocuklar için geliştirilmiş olan eğitim önlemleri çeşitli model ve stratejilerden oluşmaktadır. Özel yetenekliler için oluşturulmuş modellere; Purdue Modeli, Program Farklılaştırma Modeli, Birleştirilmiş Program Modeli, Gagne'nin Üstünlük ve Yeteneklilik Farklılaştırılmış Modeli Gruplama ve Okul Zenginleştirme Modeli örnek olarak verilebilir. Hızlandırma, gruplama, zenginleştirme ve mentörlük gibi farklı uygulamalar ise *Özel Yetenekli* öğrenciler için oluşturulmuş farklılaştırma stratejileridir. Bu stratejilerden; **gruplama** uygulamaları süresi bakımından tam zamanlı, yarı zamanlı; içeriği bakımından ise homojen ve heterojen gruplar olarak ayrılabilir. Tam zamanlı gruplama uygulamaları "*Homojen Gruplar: sınıflarası özel sınıf, tam özel sınıf, kısmen özel sınıf, özel okul XYZ grupları, özel sınıf içinde benzer gruplar; Heterojen Gruplar: okul içinde okul, karma sınıf ve normal sınıfta öğretim*" gibi çeşitli uygulamalardan oluşmaktadır (Sak, 2010a, s.117). Yarı zamanlı gruplama uygulamaları ise "*Homojen: Kaynak oda, derse dayalı tekrarlı gruplar, sınıf içi benzer yetenek grupları; Heterojen: sınıf içi karışık yetenek grupları ve sınıf içi çok düzeyli gruplar*" şeklinde ayrılmaktadır. Bu kapsamda özel yetenekli çocuklarla ilgili **ayrı eğitim** (Özel Yetenekli çocuklar için açılmış okullarda) ya da birlikte eğitim (normal sınıflarda kaynaştırma uygulaması) gibi iki genel uygulama olduğu söylenebilir.

Hızlandırma ise özel yetenekli çocuklara uygulanan önemli bir başka stratejidir. Akranlarına göre hızlı öğrenme ve gelişim özelliği gösteren öğrencilerin öğrenme ve gelişim hızlarına uygun öğretim programlarına devam etmeleri eğitimde hızlandırmanın temel prensibidir. Okula erken başlatma, sınıf atlatma ve üst sınıftan ders alma en bilinen hızlandırma uygulamalarındandır. Ancak üniversiteye erken başlatma, IB, ikili kayıt, onur kayıtları, ileri yerleştirme sınıfları, ders hızlandırması, sınavla ders geçme gibi farklı hızlandırma uygulamaları da bulunmaktadır. Okula erken başlatma; özel yetenekli olduğu fark edilen çocukların takvim yaşı dikkate alınmaksızın bir ya da iki yıl okula erken başlatılmasıdır. Bunun yanısıra 3 ya da daha fazla yıl öncesinden lise ve üniversiteye başlatma uygulamalarına da radikal hızlandırma denilmektedir. Sınıf atlatma ise hâlihazırda okula

devam eden öğrencinin okul başarısına, uzman görüşlerine ve psikometrik ölçüm sonuçlarına göre bir ya da iki üst sınıfa geçirilmesidir.

Zenginleştirme uygulaması özel yeteneklilerin eğitiminde sıkça kullanılan bir stratejidir. Özel yetenekli çocukların kendi akranlarıyla birlikte normal sınıflarda eğitim görmelerine rağmen programların gereksinmelerine yanıt verecek şekilde çeşitlendirilmesi ve zenginleştirilmesi yoluyla yapılan uygulamadır. Zenginleştirme eğitim olanaklarını müfredatın içeriğinin ötesine taşımak amacıyla kullanılan eğitimi farklılaştırma stratejisidir. Zenginleştirme uygulamaları daha çok sanatsal ve akademik alanda destekleyici programlar, çevrimiçi eğitim, proje yarışmaları, akademik yarışmalar, alan gezileri, öğrenme merkezleri, mentörlük gibi uygulamaları içermektedir. Bir başka tanıma göre zenginleştirme “müfredata derinlemesine ve genişliğine eklemeler yapma, bireyin gereksinimine göre müfredatı iletme, aşamalarını belirleme, ilgi ve gereksinimlere göre materyalleri çeşitlendirme, yaratıcılık ve eleştirel düşünmeyi, problem çözme, iletişim ve toplumsal becerileri geliştirme”yi içeren uygulamalardır.

3- ÖZEL YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

Özel yetenekli öğrenciler yaşlarına göre genellikle daha erken gelişim göstermektedirler. Bu bağlamda özel yetenekli çocuklar genellikle daha erken yürüme, erken konuşma, erken okuma, yüksek enerji ve hareket, okumaya ve öğrenmeye ilgi, gelişmiş hafıza, özerklik ve yüksek düzeyde duyarlılık özellikleri ile yaşlarından ayrılırlar. Bu çocuklarda merak, soru soru sorma, geniş bir ilgi alanı ve bazı konulara yoğun ilgi, yoğunlaşabilme, hızlı öğrenme, gelişmiş bir dil becerisi ve özgün ifade biçimi, kendisinden büyüklerle arkadaşlık etme, iyi bir gözlem gücü, analiz, ilişki kurabilme ve akıl yürütme gücü, problem çözme becerisi, genel olarak akademik başarı, geniş bir hayal gücü, yeniliklere hazır olması, yaratıcılık ve üretkenlik, gelişmiş bir mizah gücü gibi özellikler görülmektedir. Özel Yetenekli çocukların bu genel özelliklerini bilişsel, fiziksel, duygusal, sosyal ve davranışsal özellikler başlıkları altında sınıflandırmak mümkündür.

Özel Yetenekli Öğrencilerin Zihinsel Özellikleri;

Özel Yetenekli çocukların akranlarına göre en hızlı ilerleme kaydettikleri alan zihinsel gelişimleridir. Bu kapsamda Özel Yetenekli çocuklar zihinsel açıdan birçok önemli özelliğe sahiptirler. Yukarıda genel özellikler içerisinde değinildiği üzere özel yetenekli çocukların

öğrenme ve düşünme konusunda büyük bir avantaja sahip oldukları söylenebilir. Özel yetenekli çocukların zihinsel özellikleri aşağıda özetlenmektedir;

- Özel Yetenekli çocuklar kolay ve çabuk öğrenirler. Bu çocukların öğrenme konusunda olağan gelişim gösteren yaşlılarından daha yetenekli olmasının temelinde daima etkin olan zihinsel enerjilerinin ve bilgiyi edinmek için taşıdıkları iştahın etkili olduğu söylenebilir. Bilgiyi derinlemesine ve detaylarıyla öğrenmeyi severler. Okumaya karşı çok fazla ilgileri vardır. Araştırma yapmaktan hoşlanırlar.
- Dil ve konuşma becerileri açısından da Özel Yetenekli çocukların yaşlılarından ayrıldığı görülmektedir. Yukarıda da değinildiği üzere genellikle erken konuşan bu çocuklar konuşmaya başladıktan sonra dili çok etkili bir biçimde kullanmaya başlamaktadırlar. Özellikle kelimeleri yerli yerinde kullandıkları, akıcı ve anlaşılır konuştukları, zengin bir kelime dağarcığına sahip oldukları anlaşılmaktadır.
- Özel Yetenekli çocukların ayırt edici zihinsel özelliklerinden bir diğeri ise dikkat becerileridir. Bir etkinliğe başlamada, sürdürmede ve tamamlamada üstün bir başarıya sahiptirler. Geniş bir alana konsantre olabilirler. Çok geniş bir alana ve farklı şeylere ilgi duyabilirler. Etkin, açık göz, uyanık ve çabuk bir yapıya sahiptirler. Analiz ve gözlem yapma güçleri vardır. Gözlemleri oldukça keskindir ve detaylar konusunda da farkındalık seviyeleri oldukça yüksektir. Estetik duyguları gelişmiştir.
- Özel Yetenekli çocukların hafızaları çok güçlüdür. Bu nedenle gördükleri ya da duydukları bir şeyi kısa sürede öğrenebilmekte ve uzun süre belleklerinde muhafaza edebilmektedirler.
- Özel Yetenekli çocuklar hızlı öğrendikleri gibi öğrendikleri bilgileri başka alanlara da hızlı bir şekilde transfer edebilirler. Ayrıca benzerlikleri ve farklılıkları kolayca ayırt edebilirler. Kolayca genellemeler yapabilirler.
- Özel Yetenekli çocuklarda eleştirel düşünme becerisine sıklıkla rastlanılmaktadır. Gördüklerini duyduklarını, okuduklarını olduğu gibi değil kritik yaparak değerlendirirler ve kabul ederler. Gerçek ve hayali olan arasındaki farkı erken yaşta ayırt edebilirler. İyiyi ve doğruyu kolayca anlayabilirler. Bu çocuklar kendi kendilerini de eleştirmekten çekinmezler. Hata yaptıklarında bunu anlar ve düzeltmeye çalışırlar. Kendisiyle ilgili farkındalık, kendini izleme, kendini kontrol etme gibi alanlarda bilişsel farkındalıkları yüksektir. Kendilerine yönelik etkilere düşünceli, olgun ve orijinal tepkiler verirler. Olayların nedenlerini anlamak için çok soru sorarlar.
- Özel Yetenekli çocuklarda yaratıcı özelliklerin de yüksek olduğu görülmektedir. Yaptıkları işlerden ya da uğraştıkları alanlardan ortaya bir tasarım ya da ürün koymaya çalışırlar. Orijinal fikirler geliştirirler. Yaptıkları işlerde başarılı olmayı severler.

- Problem çözüme becerileri gelişmiştir. Basit ve yüzeysel şeylerle uğraşmak yerine derin ve karmaşık problemleri çözmekten hoşlanırlar. Farklı çalışma metotları denenekten çekinmez ve zamanlarını ve eforlarını en ekonomik şekilde kullanabilirler. Soyut düşünebilme becerisine sahiptirler. Problemleri çözerken ya da bir işi sürdürürken ısrarlı ve sebatkardırlar.
- Sorumluluklarının farkında olan Özel Yetenekli çocuklar bunları yerine getirmekten hoşlanırlar. İnsiyatif kullanmayı ve hizmet etmeyi sever, yeni ve zor deneyimleri tercih ederler. Çalışkan bir yapıya sahiptirler.

Özel Yetenekli Öğrencilerin Fiziksel Özellikleri;

Özel yetenekli bireylerin özellikleri ile ilgili toplumda yanlış inanç ve kanaatler bulunmaktadır. Buna göre özel yetenekli bireylerin bedenen zayıf, çelimsiz, gözlüklü gelişmemiş, daha az cazibeli, sağlığı bozuk ve kısa ömürlü olduklarına inanılmaktadır. Oysa bu kanaat ve inançların yanlışlığı kesin bir şekilde ispatlanmıştır. Araştırmalara göre özel yetenekli çocukların normal akranları ile kıyaslandığında doğumdan ölüme kadar her yaş seviyesinde bedeni gelişim ve sağlıkta onlardan üstün oldukları saptanmıştır. Özel Yetenekli çocukların fiziksel özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

- Genel olarak doğum ağırlık ve boyları ortalamanın üzerindedir,
- Her yaşta akranlarından daha iri, uzun, güçlü ve sağlıklı bir görünüme sahiptirler,
- Olağan gelişim gösteren yaşlılarına göre daha hızlı ve kordinasyon gerektiren faaliyetlerde tepkileri daha çabuktur.
- Akranlarından daha erken yürür, erken diş çıkarır ve konuşurlar. Daha hızlı olgunlaşma seyrine sahiptirler. Ergenliğe daha erken girebilirler.
- Fiziksel görünüm açısından da daha güzeldirler.
- Genel olarak hastalıklara karşı dirençlidirler ve sağlıklarını korumaya özen gösterirler.
- Güçlü bir sinir sistemine sahiptirler ve genellikle duyu organları keskindir.
- Bu çocuklarda fiziksel yetersizliklere ve duyu organı bozukluklarına çok az rastlanır.

Ancak unutulmaması gereken bir durum da özel yetenekli çocuklara genellikle üst sosyo-ekonomik seviyeden ailelerde daha sık karşılaşmasıdır. Bu nedenle bu çocuklarının anne karnındayken ve doğum sonrası dönemde daha güçlü bir beslenme ve bakım imkânına sahip

oldukları hatırlanmalıdır. Bu kapsamda üstün bedeni özellikler özel yetenekli olmanın bir sonucu olmaktan ziyade üstün beslenme ve bakım sonucu olabilir. Bu nedenle üstün fiziksel özellikleri Özel Yetenekliliği belirleyen diğer özelliklerin yanında destekleyici bir alan olarak kabul etmekte fayda bulunmaktadır.

Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal ve Duygusal Özellikleri;

Özel yetenekli çocukların sosyal-duygusal özellikleri bakımından da olağan gelişim gösteren akranlarından farklı bir görünüme sahip oldukları söylenebilir. Bu çocukların fiziksel özellikleri hakkında olduğu gibi sosyal-duygusal özellikleri konusunda da yanlış inanç ve kanaatlerin olduğu görülmektedir. Özellikle sosyal ve duygusal uyum açısından özel yeteneklilerin sorun yaşadığını düşünenler ile özel yetenekliliğin uyum sağlamayı kolaylaştırdığını iddia eden iki farklı görüşün olduğu görülmektedir.

Birçok araştırma özel yetenekli çocukların güçlü ve üstün bir kişilik yapısına sahip olduklarını ve akranlarına nazaran daha az psikolojik sorunlar geliştirdiklerini göstermektedir. Bazı araştırmalar ise özel yetenekli çocukların psikolojik olarak daha fazla savunmasız olduklarını bulgulamışlardır. Araştırmalar genel olarak değerlendirilirse bir taraftan bakıldığında, özel yetenekli çocukların bilişsel özellikleri nedeniyle var olan özel güçleri onları daha dirençli hale getirirken, diğer yandan bu çocukların özel ihtiyaçları ve karakteristik özellikleri onları sosyal ve duygusal sorunlara karşı daha savunmasız bir hale getirebilmektedir. Bu kapsamda her iki görüşü de dikkate alarak özel yeteneklilerin sosyal ve duygusal özelliklerini olumlu ve olumsuz olmak üzere bir arada almakta fayda bulunmaktadır.

Alan yazındaki araştırmalara göre özel yetenekli çocukların sosyal-duygusal özellikleri şu şekilde sıralanabilir;

- Her çocukta farklı düzeyde görülse de genel olarak aşırı duyarlı ve hassastırlar.
- Soyut ve karmaşık düşünme yapılarına sahiptirler. Başka kişilerin karşısındakilerin düşüncelerini, duygularını ve isteklerini kestirebilir ve ruhsal durumlarına yönelik çıkarımlarda bulunabilirler. Bu nedenle empati yetenekleri gelişmiştir. Başkalarının fikirlerine ve düşüncelerine saygılıdırlar. Ancak kendi fikir ve hislerine de aynı şekilde saygı beklerler.
- Ahlaki değer konularına yönelik erken ilgi gösterirler. Bunun ardından da çoğu zaman aşırı boyutlardaki bir adalet duygusu taşırlar. Bu kapsamda adaletsizlikle mücadele etme, engelli ve bakıma muhtaç olanları savunma, doğayı koruma gibi ahlaki duyarlılıklarının yüksek olduğu görülmektedir. Haksızlığa katlanamamaktadırlar. Açlık, savaş ve doğal afetler gibi dünya

sorunlarıyla ilgilidirler. Bu anlamda idealist davranışlara sahiptirler ve diğer insanlar için fedakârlık yapmayı isterler.

- Yüksek farkındalık ve gözlem yeteneği sayesinde savaş, açlık, gücü kötüye kullanma, şiddet gibi olumsuz birtakım davranışlar ya da olaylar karşısında korku geliştirebilirler. Ayrıca, ölüm, hastalık, hamilelik, düşük yapma, iş bulamama, arkadaş bulamama, yalnız kalma, sevilme ve zihinsel yetersizliği olma gibi korkuları da olabilir. Özel Yetenekli çocukların bu yüksek duyarlılığı, onları sosyal yaşantıdan bir miktar uzaklaştırabilir ve hatta kendilerinde yanlış bir şey olduğunu bile düşünebilirler.
- Özel Yetenekli çocuklar mükemmeliyetçi bir yapıya sahiptir. Bu nedenle hata yapmaktan hoşlanmazlar. Bu durum Özel Yetenekli çocuklar için hem bir avantaj hem de bir dezavantaj olabilmektedir. Öyle ki başarısız olduklarını düşündüklerinde ya da hata yaptıklarında mücadeleden vaz geçebilirler ya da tam tersi olarak mükemmeliyetçi olmaları onların motivasyonlarını arttırabilir.
- Kendilerini rahat ifade edebilen bu çocukların kendilerine güvenleri de fazladır. Ayrıca sorumluluk duygusuna sahiplerdir. Kendi hatalarının farkına varır ve bunu düzeltmek için ellerinden geleni yaparlar. Eleştirel düşünceye sahiptirler ve yeniliklerden hoşlanırlar. Meraklı ve çok soru soran bir kişilikleri vardır. Bu nedenle maceraya atılmayı ve yeni şeyler keşfetmeyi çok severler.
- Büyük hedef ve ülkülere sahiptirler. Amaçlarına ulaşmak için mücadele etmekten çekinmezler. Bu anlamda sabırlı ve kararlıdır. Başarıdan zevk duyarlar.
- Bağımsız olmayı severler. Başkaları üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışabilirler. Grup içerisinde lider olmaktan hoşlanırlar. Ancak katılık ve sertlikten hoşlanmazlar.
- Espri yapmakta iyidirler ve mizahtan hoşlanırlar. Kendilerine yapılan şakaları ve esprileri olgunca anlayabilirler. Duygu ve düşüncelerini bağımsız bir şekilde ifade etmekten çekinmezler. Güçlü sezgileri vardır.
- Özel Yetenekli çocuklar sosyal yönden akranlarından daha hızlı gelişirler. Genellikle kendilerinden yaşça büyük kişilerle, ya da kendi zekâ seviyesine ve ilgi alanlarına sahip çocuklarla arkadaşlık kurmayı tercih etmektedirler.
- Buldukları ortamlarda popüler ve sosyaldirler. Kolay arkadaşlık kurabilirler ve işbirliğine açıktırlar. İnsanlarla anlaşma ve geçinme konusunda iyidirler. İlişkilerinde hassas, nazik ve süreklidirler. Bu özellikler nedeniyle de buldukları ortamlarda genel olarak sevilirler.
- Yeni ortamlara ve sosyal etkinliklere kolayca uyum sağlayabilmektedirler. Buldukları ortamın değer ve kurallarını kısa sürede öğrenir ve kendilerini bunlara göre uyarlayabilirler. Ancak risk almaktan da çekinmezler. Toplumsal olay ve gruplarla ilgili ön yargılara sahip değildirler. Herkesi olduğu gibi kabul etme eğilimleri yüksektir.

Bu kısımda ele alınan özelliklerin bazıları genel ve zihinsel özellikler kısmında da ele alınmıştır. Bunun nedeni kişiliğin ve duyguların zihinsel özelliklerden bağımsız bir şekilde ortaya çıkamamasıdır. Ancak bu ilgi gelişimsel hız açısından değişebilmektedir. Çünkü diğer gelişim alanlarında eş zamanlı olmayan gelişim nedeniyle sorunlar yaşanmasına yol açabilmektedir.

Buraya kadar ele alınan sosyal ve duygusal özelliklerin çoğunlukla olumlu özellikler olduğu görülmektedir. Oysa üstün zekâ ya da yetenek bireyde olumlu ve olumsuz etkileri olabilecek paradoksal bir özelliktir. Bu açıdan bakıldığında bu özelliklerin özel yetenekli çocuklarda görülüyor olması onların duygusal ve davranışsal sorunlar yaşamadığı anlamına gelmez. Peterson (2009) bu durumun özel yetenekli çocukların doğasının bir sonucu olduğunu ifade etmektedir. Yani, özel yetenekli çocuklar veli ve öğretmenlerine karşı olumlu bir imaj sağlamak için sosyal-duygusal sorunlarını gizleyebilirler. Çünkü özel yetenekli çocukların kendi endişe ve inançlarını maskeleyerek ve sorunlarını kendi başlarına çözme yetenekleri bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bilişsel açıdan akranlarından anlamlı düzeyde ileride olan bu çocuklar fiziksel, sosyal ya da duygusal açıdan yaşlılarıyla benzer ya da daha zayıf bir görünüme sahip olabilirler. Özel yetenekli bireylere uygun ve olumlu koşullar sağlanırsa bu bireyler toplumsal ve bireysel katma değer yaratabilirken, bu koşullar sağlanmadığında özgüven, saygınlık, benlik algısı, çalışma disiplini ve başarı ile ilgili sorunların ortaya çıkabildiği görülmektedir. Morelock (1992) da bu çocukların kendilerini akranlarından “farklı yerde” hissettiklerini belirtmektedir. Farklı hissetmek ise düşük benlik saygısı ile ilişkilidir. Gelişim alanlarındaki eş zamanlı olmayan gelişim özellikle bilişsel yeteneği yüksek olan çocuklar için çok daha zararlı olabilir. Çünkü bu çocukların duygusal olgunlukları olağanüstü bilişsel gelişimlerinden geri kalmakta ve bu durum çocukları eşitlenmemiş ve sınırlı hissettirmektedir. Görüldüğü üzere özel yetenekli öğrencilerin birçok farklı özelliği bulunmaktadır. Fakat tüm özel yetenekli öğrencilerin benzer özellikleri olduğunu söylemek de güçtür. Bu açıdan özel yetenekli öğrencilerin homojen bir grup olduğunu söyleyemeyiz. Ancak bu çocukların ayırt edici özellikleri akranlarına nazaran belli alanlarda ileri bir gelişime sahip olmalarıdır.

Buraya kadar ele alınan özellikler bütün çocuklarda görülebilecek temel özelliklerdir. Bu özelliklerin özel yetenekli olmayla ilgili olabilmesi için bu özelliklerin çocuğun yaşlılarından daha yüksek düzeyde görülmesi gerekmektedir. Bu kapsamda özel yetenekli bir çocuğun en az bir yetenek alanında yaşlılarının üstünde performans sergilemesi gerekmektedir. Ancak yukarıda da değinildiği üzere bu çocukların genel özellikleri kişiden

kişiyeye ve yaşadıkları çevreyeye göre değışkenlik gösterebilmektedir. Özel yetenekli çocuklar yeteneklerini uygun ortamlarda geliştirebilirler. Bu çocuklara uygun ortamların sağlanmaması onların yeteneklerini köreltebilir. Özel yetenekli öğrenciler için uygun ortamların sağlanmasında baş aktörlerden biri öğretmendir. Farklı özelliğı olan özel yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin de bu çocuklara uygun beceri ve özelliklerinin olması gerekmektedir.

4. EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA SÜRECİ

Özellikleri ve gereksinimleri açıkça ortaya konulmayan bir öğrencinin topluma yararlı, bağımsız ve mutlu bir birey olarak yetiştirilmesi oldukça zordur. Özel yetenekli öğrencilerin eğitim ortamlarında nasıl destekleneceğinin anlaşılmasında ise eğitsel değerlendirme ve tanılama devreye girmektedir. Eğitsel değerlendirme (ölçümleme), özel gereksinimli çocuklara sunulacak hizmetler için yasal ve eğitsel kararlar vermede yararlanılan ve eğitim açısından önemli bilgilerin sistematik olarak derlendiğı bir süreçtir.

Bir çocuğun özel yetenekli olma özelliğı ne kadar erken fark edilirse geliştirilmesi de o denli hızlı olacak ya da körelmesinin önüne geçilebilecektir. Bu çocukların tanılanması onlar için uygun eğitim imkânlarının sağlanmasında da önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Özel yetenekli çocuklar tanılanırken ölçme araçlarının kullanımlarına ilişkin de belli yöntem ve yaklaşımların kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tanılama yöntemlerine norm, örneklem ve ölçüt tabanlı olmak üzere üç farklı yöntem olduğu, bu yöntemlerin de bireye ya da gruba dayalı tanılama yaklaşımları şeklinde uygulanabildiğı görülmektedir. Bu süreçte disiplinler arası bir yaklaşımın ve birçok değerlendirme aracının bir arada kullanılması kaçınılmazdır. Bu yöntemlere örnek verilecek olursa; grup başarı testleri, bireysel ve grup zekâ testleri, yaratıcılık testleri, kritik düşünme testleri, resim-müzik gibi alanlar için özel testler, çocuk gelişim profilleri, öğretmen-aile-akran gözlem ve kanaatleri, aile-öğretmen-çocuk görüşmeleri, anekdot kayıtları, çocuğun ürünleri vb. formal ve informal araçlar yardımıyla bir çocuğun özel yetenekli olup olmadığı anlaşılabilir.

Türk Milli Eğitim Sisteminin içerisinde ise özel gereksinimli çocukların tanılanması ve yerleştirilmesine ilişkin süreçler 1997 yılında yürürlüğe giren 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile yasal çerçeveye alınmıştır. 573 Sayılı KHK'ye göre tanılama; eğitsel amaçla, bireyin tüm gelişim alanlarındaki özelliklerinin

belirlenerek değerlendirilmesi sürecini kapsamaktadır (KHK, Madde 3). Türkiye’de eğitsel değerlendirme süreci il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet gösteren Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde oluşturulan Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca gerçekleştirilmektedir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde ayrıntılı değerlendirme süreci “*Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama*” terimiyle ele alınmıştır.

Özel yetenekli bireylere yetenek ve potansiyellerini ortaya koyabilecekleri eğitim ortamlarının sağlanması konusunda erken ve en önemlisi doğru tanılama önemlidir. Ülkemizde de özel yetenekli bireylerin tanılması iki şekilde yapılmaktadır. Bireyin BİLSEM sürecinde tanılması ya da RAM’lara başvuru yaparak eğitsel tanılamasının yapılması şeklindedir.

Bakanlıkça belirlenen tanılama yaşı veya sınıf seviyesi esas alınarak ve genel zihinsel yetenek, görsel sanatlar ile müzik alanlarında özel yetenekli olduğu düşünülen öğrencilerin BİLSEM’lere aday gösterilmesi ile ilgili iş ve işlemler, Bakanlıkça yayımlanan tanılama takvimi doğrultusunda yürütülür (Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2016). Tanılama süreci 3 aşamada gerçekleşir:

Birinci aşama; genel zihinsel, görsel sanatlar ve müzik yetenek alanlarında yetenekli olduğu düşünülen öğrencinin örgün eğitim gördüğü okulundaki sınıf öğretmeni tarafından e-okul sistemi üzerinden gözlem formu doldurularak öğrencinin sisteme kaydedilmesidir.

İkinci aşama sınıf öğretmenleri tarafından sisteme tanıtılan öğrencilere Bakanlığın belirlediği şekilde merkezî biçimde grup tarama uygulamasının yapılmasıdır.

Üçüncü aşama ise grup tarama uygulamasından beklenen performansı gösteren öğrencilerin bireysel incelemelere alınarak değerlendirilmesidir. Bireysel inceleme sürecinde istenilen performansı gösteren öğrenci BİLSEM öğrencisi olmaya hak kazanır. BİLSEM öğrencisi aynı zamanda örgün eğitim gördüğü okulunda destek eğitim odasından da faydalanabilir.

Bakanlığın belirlediği BİLSEM tanılama sınıf seviyesinin dışında olan bireyler ise rehberlik ve araştırma merkezlerinde tanılama sürecine dâhil olurlar. Rehberlik araştırma merkezinde tanılama süreci şu şekildedir; özel yetenekli olduğu tahmin edilen öğrenci için örgün eğitim gördüğü okulundaki okul rehber öğretmenin müşavirliğinde sınıf öğretmeni

tarafından eğitsel değerlendirme isteği formu doldurulur. Form kapalı zarf içinde veliye verilir, veli randevu gününde form ve çocukla beraber RAM'a gider. Öğrenci RAM'da alanında uzman testörler tarafından bireysel incelemeye alınır. İstenilen performansı gösteren öğrenci özel eğitim değerlendirme kurulu kararıyla özel yetenekli birey tanısı alır. Eğitsel tanısı yapılan çocuk örgün eğitim gördüğü okulunda il/ilçe özel eğitim hizmetleri kurulu kararı ile destek eğitim odasından faydalanır.

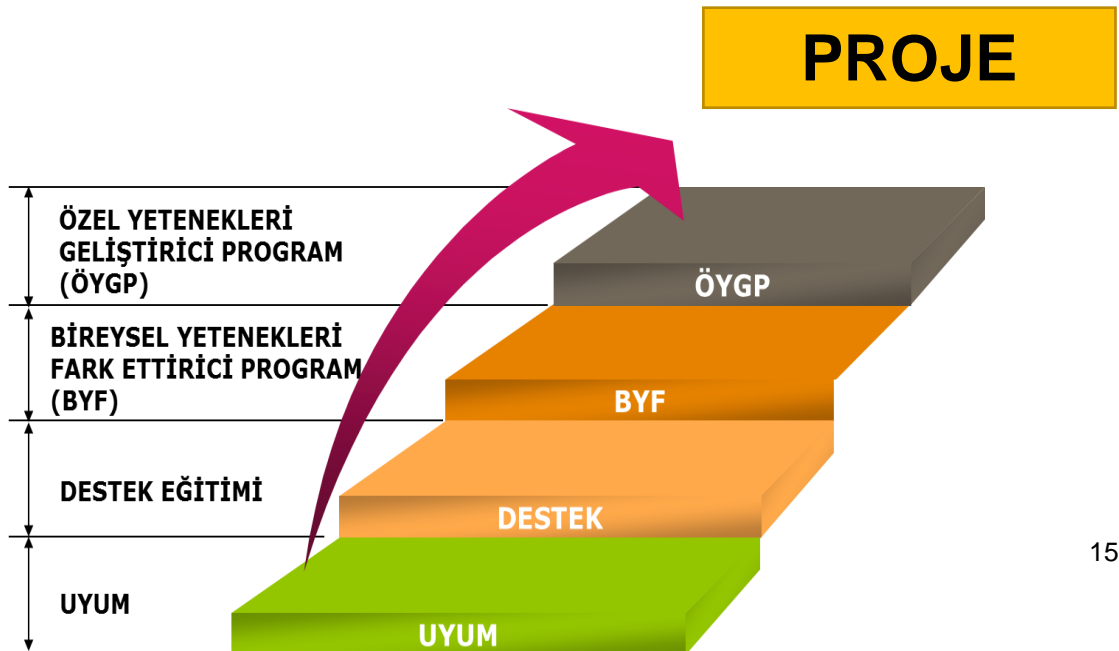
Özel yetenekli çocukların belirlenmesinde resmi süreçler dışında da farklı uygulamalar olduğu görülmektedir. Bilindiği üzere bazı özel okullar farklı yöntemlerle öğrenci seçmektedirler. Özel yetenekli öğrencilere yönelik hizmet veren özel okullar öğrenci kabulünde farklı yöntemler benimsemektedir.

Bilim ve Sanat Merkezleri Nedir?

Bilim ve Sanat Merkezleri; okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin (resim, müzik ve genel zihinsel yetenek) örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumlarıdır (2016-2017 Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama Kılavuzu, 2016).

BİLSEM'e Bakanlığın belirlemiş olduğu sınıf seviyesinden gelen öğrencinin var olan potansiyellerinin ortaya konması için belirli eğitim program basamaklarından geçilir. Üç farklı yetenek alanından da merkeze gelen öğrenci uyum program basamağı ile başlar, bu basamakta kurumu, programları, öğretmenleri ve diğer öğrencileri tanırlar.

BİLSEM'lerde uygulanan eğitim programları 5 aşamadan oluşmaktadır:

BİLSEM ne değildir?

- Okul değildir.
- Takviye kursu değildir.
- Etüt merkezi değildir.
- Özel öğretim kursu değildir.
- Özel okul değildir.
- Ödevlerinin yapıldığı bir yer değildir.

OKUL'da	BİLSEM'de
Ders vardır.	Zenginleştirilmiş etkinlik vardır.
Sınıf vardır.	Atölye/birim vardır.
Sınıf düzeyi vardır.	Program düzeyi vardır.
Diploma vardır.	Program tamamlama sertifikası vardır.
Örgün eğitim kurumudur.	Özel eğitim kurumudur.
Toplu öğretim yapılır.	Bireyselleştirilmiş eğitim planı uygulanır.
Sınıf rehber öğretmeni kavramı vardır.	Danışman öğretmen (Mentör) kavramı vardır.

Destek Eğitim Odaları Nedir? Amaçları Nelerdir?

Özel yetenekli öğrencilerin destek eğitim odası hizmetlerinden faydalanabilmesi için BİLSEM seçim sürecinde veya rehberlik araştırma merkezlerinde tarafından tanılanmış olması zorunludur. Bu kurumlar dışında tanılanması yapılan öğrenciler destek eğitim odası hizmetlerinden faydalanamaz. Bulunduğu bölgeye yakın bilim ve sanat merkezi bulunmayan,

tanılama sürecinde bilim ve sanat merkezine yerleşmeye hak kazanamayan ancak RAM’da yapılan bireysel inceleme sonucunda eğitsel tanılama raporu olan öğrenciler destek eğitim odasından yararlanabilirler. Örgün eğitim kurumlarındaki destek eğitim odalarında öncelikle bakanlıkça eğitime alınmış öğretmenler tarafından özel yetenekli öğrencilere hazırlanmış bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) çerçevesinde destek eğitimi verilir.

Özel yetenekli öğrenciler için açılan destek eğitim odaları, bireylere ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çalışabilecekleri bir ortam oluşturmaktadır. Destek eğitim odalarında; program farklılaştırma ve bireyselleştirmeye yönelik zenginleştirme uygulamaları yapılmaktadır.

5. ÖĞRETMENLERE ÖNERİLER

Özel yetenekli öğrencilerin erken tespit edilmesi ve erken müdahalede bulunmak çocuğun okul performansı için son derece önemlidir. Özel yetenekliliğin erken fark edilmesinde öğretmenin gözlemleri ve değerlendirmeleri de büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle öğretmen genel gelişim alanlarında ve akademik başarıda akranlarından yüksek düzeyde performans sergileyen öğrencileri belirlemeli ve gerekli tedbirleri alarak onları derslerde desteklemelidir. Bunu belirlerken yukarıda bahsi geçen özellikleri de dikkate almasında fayda bulunmaktadır. Eğer öğretmen performansı yüksek öğrencinin özel yetenekli olduğuna dair bir kanıya kapılırsa yukarıda bahsi geçen tanılama sürecinin başlatması için girişimlerde bulunmalıdır. Türkiye’de bir öğrenci BİLSEM sürecinde ya da RAM sürecinde özel yetenekli olarak tanındığında bazı destek eğitim hizmetlerine kavuşabilir. Ancak unutulmaması gereken en önemli nokta tanılansın ya da tanılanmasın çocuk yine aynı sınıfta aynı öğretmenlerle öğrenime devam edecektir. Bu nedenle öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencileri için bireyselleştirilmiş ya da zenginleştirilmiş bir eğitim programı uygulaması gerektiği hatırlanmalıdır.

Sınıfında özel yetenekli öğrencisi bulunan öğretmenler öncelikle program zenginleştirilmesi gibi uyarlamalar yapmalıdırlar. Fakat tüm eğitim süreçlerinde özel yetenekli öğrencilerin özellikleri ve bunun neticesinde ortaya çıkabilecek bazı sorun ve durumlara da hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Bu kapsamda öğretmenlere özel yetenekli öğrencileriyle yaşayacakları süreçler için gerekli olabilecek bazı öneriler aşağıda sunulmuştur;

- Öğrencinizle karşılıklı sevgi, güven, anlayış ve saygı içeren sosyal ilişkiler kurun.
- Öğrencinize kendini ifade etme özgürlüğü tanıyın.

- Olumsuz benlik algısına sahip özel yetenekli öğrencilerin güçlü yanlarını keşfederek yeteneklerini ortaya koyacakları ortamlar hazırlayın. Keşfedilen yetenek alanında onu destekleyin.
- Öğrencinizi ve onun yanında başkalarını eleştirmeyin.
- Öğrencinize bir şeyleri doğru yapması konusunda baskı yapmayın.
- Performansın ve ders notlarının ön planda olduğu bir çevre oluşturmayın. Öğrencinizin başarılarını değil, çabasını takdir edin.
- Övgü ve eleştirilerinizi öğrencinin kişiliğine değil, davranışlarına yönelik yapın.
- Ödevini yaparken hareket ederek odaklanabiliyorsa sabit oturmasını beklemeyin. Örneğin yüksek bir masa kullanarak etkinliklerini ayakta yapmak istediğinde ve öğrenme sırasında yürüyerek çalıştığında anlayışlı olun. Hareket ihtiyacı duyan öğrencinizin sabit bir etkinliğe katılması gerektiği durumlarda sıkması için eline yumuşak bir top verebilirsiniz.
- Aynı fikirde olmasanız bile duyuşal duyarlılıkları konusunda kabul edici ve anlayışlı bir tutum sergileyin. Kaçınmak istediğı duyuşal uyarılar (yüksek ses, istemediğı yiyecekler, yünlü kumaşlar, giysi etiketleri, ritmik sesler gibi) için zorlamayın.
- Hayal dünyasındaki kurgularına dair paylaşımlarına saygı gösterin. Hayal gücünü kullanarak ortaya özgün ürünler (karikatür, hikâye, şiir, tasarım gibi) çıkarması için onu destekleyin.
- Zihinsel duyarlılığını kullanması için işlem, mantık ve strateji gerektiren oyun ve aktivitelere yer verin. Ona merakını ve ilgi alanlarını destekleyecek kaynaklar (dergi, kitap, belgesel gibi) sunun.
- Duyguların doğrusu ya da yanlış olmadığını hatırlayın ve “Çok üzgünsün.” “Gerçekten çok sinirlisin.” gibi ifadeler kullanarak öğrencinizin duygularını anladığınızı ve kabul ettiğini gösterin. Duyguları ifade etme konusunda ona örnek olun. Siz de duygularınızı açık bir şekilde ifade edin.
- Duyarlı olduğu konularda (çevre sorunları, hayvan hakları, savaşlar, evsizler vb.) bir şeyler yapmasına destek olun. Onu endişe ettiği konularda çözüm üretmesi için yönlendirin.
- Öğrencinizin eş zamanlı olmayan gelişiminin farkında olup beklentilerinizi gerçekçi düzeyde tutun. Yani bilişsel düzeyde çok ileri bir seviyede olsa da fiziksel ya da duyuşal olarak akranlarından geride olabilir. Bu kapsamda öğrencinizin davranışlarının yaşına uygun olmasına fırsat verin. Öğrencinizi yaşından ileri performans gösterdiği alanlarda normalleştirmeye çalışmayın. Diğer alanlara göre daha geride kalmış olan gelişim alanlarını destekleyecek fırsatlar yaratın.
- Motivasyonu artırmaya öğrencinizin ilgi gösterdiği alanları destekleyerek başlayın. Öğrencinizi motive etmek amacıyla onunla çatışıp güç savaşına girmeyin.
- Gerçekçi hedefler koyun, hedefe ulaşmak için aşamalandırın, çabalarını takdir edin.
- Öğrencinizle yapacağınız aktivitelerle, etkinliklerle (gezi, deney vb.) ilgi alanlarını keşfederek onun içsel motivasyonunu arttırın. İlgi alanlarında ortaya koydukları becerilerden sonra sözel pekiştiriciler (aferin, tebrikler, helal olsun) kullanarak öğrencinizin motivasyonunu arttırın. İyi

yaptığı, tutkuyla ve başarıyla yaptığı bir alanı keşfedin ve motive olduğu bir ortam ya da kişi bulun.

- Öğrencinizin sonuca değil sürece odaklanarak yaptığı işten keyif almasını sağlayın.
- Özel yeteneklilerin merak duygularının ve yaratıcılıklarının gelişmesi için onlara soru sorma imkânları tanıyın. Cevap veremediğiniz konularda çocukla birlikte araştırma yoluna gidin. Çocuğun merak duygusu uyarılmalı, çocuğun yaratıcılığını destekleyici, “Daha farklı nasıl yapılabilir?”, “Başka nasıl özellikler eklenebilir?” gibi ifadeler kullanın.
- Çocukların fikirleri ile alay etmek, düşüncelerine değer vermemek, duygularını kabul etmemek, onları eleştirmek, ayıplamak onların merak duygularını köreltir. Merak duygusunu köreltmeyin, zihninde yeni sorular oluşmasını sağlayın. Bu konuda sorun yaşasa da çocuğunuzu düşüncelerini söylemeye teşvik edin ve doğru ifade etme becerilerini öğretin. Güvenilir bilgi kaynaklarına ulaşma yöntemlerini öğretin.
- Yapmasını istemediğiniz şeylerin nedenlerini açıklayın. Olayların neden ve sonuçları üzerine çocukla konuşmalar yapın. Çocuklar baskı hissetmedikleri zaman yanlış yapmaktan korkmazlar. Böylece denemek için cesarete, yaratıcılıklarını geliştirmek için ise daha fazla enerji ve motivasyona sahip olurlar.
- Öğrencilerinizde bağımsızlık duygusunun gelişmesi için çocukların karar verme süreçlerinde özgür ancak kontrollü tutum geliştirin. Yaratıcılık için gerekli olan eleştirel düşünme becerisini destekleyin.
- İletişim kurarken olabildiğince öğrencinizin göz hizasına gelecek şekilde konuşun. Emir verme, gözdağı verme, nutuk çekme, alay etme gibi iletişim engellerini kullanmayın. (Çocuğun bir olaydan sinirlenerek kapıyı çarpması üzerine, “Kapıyı çarpma, düzgün davran.” gibi ifadeler yerine “Çok sinirlenmişsin.” gibi ona yansıtıcı tepkiler vererek duygularını fark etmesine ve ifade etmesine yardım edin.), Nasihat vermeyin (Anlattığı bir olay üzerine kabul edici konuşma sergileyin: “Sen de öyle yapmasaydın, bunda üzülecek ne var?” yerine “ Bu olay seni üzmüş, kendini mutsuz hissediyorsun.” gibi tepkiler vererek çocuğun anlaşıldığını hissettirin).
- Öğrencinizin çözebileceği problemleri onun adına çözmeyin (Örneğin arkadaşlarıyla yaşadığı problemleri kendisinin çözmesine teşvik edin).
- Başarı konusunda arkadaşları ile kıyaslama yapmayın.
- Özel yetenekli çocuğun yaşamış olduğu stresli durumlardan sonra kendisini toparlayabilme becerisi kaygı ve depresyonla baş etmede önemlidir. Kendisini toparlayabilme becerisi kazanması için yaşamış olduğu stres durumlarının, problemlerle karşılaşmasının ya da hayal kırıklıklarının bir felaket olmadığını ve deneyim olduğunu vurgulayın.
- Yetişkinlerin olduğu ortamlarda da onlara söz hakkı tanıyarak değer verildiği hissini yaşatın.
- Özel yetenekli öğrencinizle güç ve otorite savaşına girmeyin. Sınıfta bazı şeylerde çocuğa da danışın, onların fikirlerini alın. Sınıf içerisinde tüm bireyleri kapsayacak şekilde kurallar koyun.

Özellikle sınıf kurallarının oluşturulmasında kuralları öğrencilerle birlikte belirlemek çok faydalıdır.

- Mükemmeliyetçilik duygusu ile başa çıkmasında ona yardımcı olun. Her zaman doğruyu ve en iyiyi yapmak zorunda olmadığı fikrini verin. Özel yetenekliler için olumlu sosyal ilişkiler geliştirmek önemlidir, bu ilişkileri oluşturmak için fırsatlar yaratılmalıdır (kulüp faaliyetleri, yaz kampları, takım sporları vb.). Benzer ilgileri olan çocuklarla bir araya getirin.
- Kaygı ve stres durumlarını gözlemlediğinizde verilen önerilere ve iletişime dikkat edin ancak ağır depresyon belirtileri görüyorsanız mutlaka bir uzmana başvurun.
- Öğrencinin neyi yanlış yaptığını söylemek yerine ne yapması gerektiğini söyleyin (Masayı pastel kalemle boyamaya çalışan çocuğa “Orayı boyama kirletiyorsun.” demek yerine “Masa boyamak için uygun değil, gel boyama kitaplarını kullanalım.”).
- Disiplinsiz davranışın ortaya çıkma anından önce fark edip doğru olan davranışa yönlendirin (Çocuğun ceketini koltuğa atacağını fark eden anne “Ceketini asman çok güzel.” Diyebilir, ilk seferde olumlu tepki vermese de bunu aklında tutacaktır.)
- Bazı öğrenciler hem özel yetenekli hem de öğrenme güçlüğüne sahip olabilir. Öğrencinizde de bu durum varsa öğrenme güçlüğü olduğu alanı fark edin ve bu konuda bir uzmandan yardım alın. Güçlü ve zayıf yönlerini belirleyin ve ona bu yönde destek olun. Benlik saygısının gelişmesi için yetersizliklerinden çok yeteneklerine odaklanın. Öğrencinizin öğrenme yöntemini keşfedin.
- Bazı özel yetenekli öğrenciler de aşırı hareketli olabilirler. Böyle durumlarda çalışma ortamındaki dikkat dağıtan materyalleri azaltın. Öğrencideki davranışlar yaşam becerilerini olumsuz etkilerse rehberlik servisiyle iş birliği yapın, buna rağmen sorun çözülmezse bir uzmana yönlendirin. Farklı duyulara hitap eden öğretim stratejileri uygulayarak, yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlayın. Öğrencinizin hareketliliğinin elinde (kendi kontrolünde) olmadığını unutmayın.
- Öğrencilerinizi sürekli gözlemleyin ve özel yetenekli olma ihtimali olan öğrencileri gözden kaçırmayın. Her özel yetenekli öğrencinin sınıfta uyumlu olmasını ve “akıllı” davranmasını beklemeyin. Bazı öğrenciler problem davranış sergiledikleri için özel yetenekli olarak düşünülmezler. Böylece bu çocuklar tanılama sürecinin dışında kalabilirler. Öğretmenler yukarıdaki uyarıları dikkate alarak tüm çocukların gelişimini bu kapsamda değerlendirmeli ve özel yetenekli öğrencileri tespit etmede kendilerini geliştirmelidirler.
- Okul öncesi ya da ilköğretim kademesinde öğrenciler arasındaki ay farkı gelişimlerini belirlemede oldukça önemlidir. Örneğin birinci sınıfa başlayan öğrenciler arasında o yılın Ocak ayında doğabilenler olabileceği gibi aynı yılın Aralık ayında doğanlar da olabilir. Bu durum iki öğrenci arasında yaklaşık bir yıllık bir yaş aralığına denk gelmektedir. Bu nedenle bu iki çocuk arasındaki yaştan kaynaklanan bir performans farkı oluşabilir. Öğretmenler sınıflarında yaşı diğerlerinden küçük olan ama sınıfa yakın bir performans sergileyen öğrencilerin de özel yetenekli olabileceklerini unutmamalıdır.

KAYNAKLAR:

- Akkanat, H. (2004). Üstün veya özel yetenekliler. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili.(Haz.). *Üstün Yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı* içinde (s. 169 – 194). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Ataman, A. (2000). Sınıf içinde karşılaşılan davranış problemleri ve bunlara karşı geliştirilen önlemler. L. Küçükahmet (Ed.), *Sınıf yönetimi* içinde (s.171-191). Ankara: Nobel.
- Ataman, A. (2004a). Aileler ve öğretmenler üstün zekâlı çocuklara nasıl yardımcı olabilir? M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili.(Haz.). *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı* içinde (s. 467 – 480).İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Ataman, A. (2004b). Üstün zekâlı ve üstün özel yetenekli çocuklar. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili (Haz.). *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı* içinde (s. 155 – 168).İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ataman, A. (2007). Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler. S. Eripek (Ed.), *Özel Eğitim* içinde (s.172-194). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Ataman, A. (Ed.). (2009). *Özel Gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. (7.Baskı) Ankara: Gündüz.
- Ataman, A. (Ed.). (2014). *Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler konusunda bilinmesi gerekenler*. Ankara: Vize.
- Ataman, A. B. (2008). *Üstün Yetenekli çocuklarda aile ortamının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi: İstanbul BİLSEM örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, O. ve Konyalıoğlu, P. (2011). 18-21 yaş grubu bireylerin genel zekâ düzeyleri ile psi-kolojik semptom düzeyleri arasındaki ilişki. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 77-103.

- Baker, J. A. (1995). Depression and suicidal ideation among academically talented students. *Gifted Child Quarterly*, 39 (4), 218–223.
- Bakiođlu, A. & Levent F. (2013). Üstün yeteneklilerin eğitiminde türkiye için öneriler. *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 31-44,
- Barnett, L., & Fiscella, J. (1985). A child by any other name: A comparison of the playfulness of gifted and nongifted children. *Gifted Child Quarterly*, 29 (2), 61–66.
- Bektaş, M. (2007). *Hayat bilgisi dersinde ailelerin çoklu zekâ kuramı hakkında bilgilendirilme biçimlerinin ve öğrencilerin farklı baskın zekâ gruplarında yer almalarının proje başarıları ve tutumlarına etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bencik S. & Metin, N. (2006). Mükemmeliyetçilik ve üstün yetenekliler. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(2), 92-105.
- Bilgili, A., E. (2000). Üstün yetenekli çocukların eğitimi sorunu.: Sosyal sorumluluk yaklaşımı. *M. Ü. Atatürk Eğilim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 12, 59-74.
- Borland, J. H. (Ed.). (2003). *Rethinking gifted education*. Teachers College Press.
- Callard-Szulgit, R. D. (2010). *Parenting and teaching the gifted*. R&L Education.
- Coleman, L. J. (2001). A rag quilt: Social relationships among students in a special high school. *Gifted Child Quarterly*, 45 (3), 164–173.
- Cross, T. L. (2011). *On the social and emotional lives of gifted children*. Prufrock Press, Inc.
- Cross, T. L., Stewart, R. A., & Coleman, L. (2003). Phenomenology and its implications for gifted studies research: Investigating the Lebenswelt of academically gifted students attending a primary magnet school. *Journal for the Education of the Gifted*, 26 (3), 201-220.
- Cutts, N. E., & Moseley, N. (2004). *Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların eğitimi* (Çev. İ. Ersevrim). İstanbul: Özgür. (orijinal basım yılı: 1957)
- Czeschlik, T., & Rost, D. H. (1994). Socio-emotional adjustment in elementary school boys and girls: Does giftedness make a difference? *Roeper Review*, 16 (4), 294-297.
- Çağlar, D. (2004) Üstün zekâlı çocukların özellikleri. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu & A. E. Bilgili.(Haz.), *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (s.111–125). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Çitil, M. (2016). *Üstün yetenekli öğrencilere sunulan olumlu davranışsal destek temelli problem davranışları önleyici sınıf yönetimi uygulamaları: eylem araştırması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Davaslıgil, Ü., & Leana, M. Z. (2004). Üstün zekâlıların eğitimi projesi. *I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Bildiriler Kitabı*, 85-100.
- Delcourt, M. A. B., Cornell, D. G., & Goldberg, M. D. (2007). Cognitive and affective learning outcomes of gifted elementary school students. *Gifted Child Quarterly*, 51(4), 359-381.
- Delisle, J.R., Whitmore, J.R., & Ambrose, R.P. (1987). Preventing discipline problems with gifted students. *Teaching Exceptional Children*. 19.4 (1987): 32. tcx.sagepub.com sayfasından erişilmiştir.
- Durum Tespit Komisyonu Raporu (2004). I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 67, I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi : 5 2004
- Eccles, A. L., Bauman, E., & Rotenberg, K. J. (1989). Peer acceptance and self-esteem in gifted children. *Journal of Social Behavior and Personality*, 4(4), 401-409.
- Eddles-Hirsch, K., Vialle, w., McCormick, J., and Rogers K (2012). Insiders or outsiders: The role of social context in the peer relations of gifted students. social and emotional dimensions of giftedness. *Roeper Review*, 34, 53-62. DOI: 10.1080/02783193.2012.627554
- Enç, M. (2005). *Üstün Beyin Gücü*. Ankara: Gündüz.. (İlk Baskı: 1979: Üstün Beyin Gücü. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi).
- Freeman, J. (1983). Emotional problems of the gifted child. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 24(3), 481-485.
- Freeman, J. (1994). Some emotional aspects of being gifted. *Journal for the Education of the Gifted*, 17(2), 180-197.
- Gardner, H. (2010). *Zihin çerçeveleri: Çoklu zekâ kuramı*. (E.Kılıç, Çev.). İstanbul: Alfa
- Garner, D. (1991). Eating disorders in the gifted adolescent. In M. Bierely & J. L. Genshaft (Eds.), *Understanding the gifted adolescent* (pp. 50-64). New York: Teachers College.
- Geake, J. G., & Gross, M. U. M. (2008). Teachers' negative affect toward academically gifted students: An evolutionary psychological study. *Gifted Child Quarterly*, 52(3), 217-231.
- Gross, M. U. M. (2006). Exceptionally gifted children: Long-term outcomes of academic acceleration and nonacceleration. *Journal for the Education of the Gifted*, 29(4), 404-429.
- Gust-Brey, K., & Cross, T. (1999). An examination of the literature based on the suicidal behaviors of gifted students. *Roeper Review*, 22(1), 28-35.

- Janos, P. M., Fung, H. C., & Robinson, N. M. (1985). Self-concept, self-esteem, and peer relations among gifted children who feel “different”. *Gifted Child Quarterly*, 29(2), 78–82.
- Kazu, İ. Y. & Şenol, C. (2011). Bilim ve sanat merkezlerinde kullanılan öğretim yöntemlerinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*. 10 (19), 1-24.
- Kelly, K. R., & Colangelo, N. (1984). Academic and social self-concepts of gifted, general and special students. *Exceptional Children*, 50, 551–554.
- Koshy, V. & Pinheiro-Torres, C. (2013). ‘Are we being de-gifted, Miss?’ Primary school gifted and talented co-ordinators’ responses to the Gifted and Talented Education Policy in England. *British Educational Research Journal*, 39(6),953–978. DOI: 10.1002/berj.3021
- Kulik, C. L. C., & Kulik, J. A. (1982). Effects of ability grouping on secondary school students: A metaanalysis of evaluation findings. *American Educational Research Journal*, 19(3), 415–428.
- Kwan, P. C. F. (1992). On a pedestal: Effects of intellectual giftedness and some implications for programmed planning. *Educational Psychology*, 12(1), 37–62.
- Leana –Taşçılar, M.Z., ve Kanlı, E. (2014). Üstün zekâlı ve normal gelişim gösteren çocukların, mükemmeliyetçilik ve öz-saygı düzeylerinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(2), 1-20.
- Levent, F. (2011). *Üstün Yetenekli Çocukların Hakları El Kitabı: Ana baba ve öğretmenler için*. Çocuk Vakfı Yayınları. 1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi. İstanbul.
- Maltby, F. (1984) *Gifted children and teachers in the primary school*. Routledge Falmer, The Falmer.
- Marsh, H. W. (2005). Big-fish–little-pond effect on academic self-concept. *German Journal of Educational Psychology*, 19, 119–127.
- Marsh, H. W., & Craven, R. G. (2006). Reciprocal effects of self-concept and performance from a multidimensional perspective: Beyond seductive pleasure and unidimensional perspectives. *Perspectives on Psychological Science*, 1(2), 133–163.
- Marsh, H. W., & Hau, K. T. (2003). Big-fish–little-pond effect on academic self-concept: A cross-cultural (26-country) test of the negative effects of academically selective schools. *American Psychologist*, 58(5), 364–376.
- Marsh, H. W., & Hau, K. T. (2004). Explaining paradoxical relations between academic self-concepts and achievements: Cross-cultural generalizability of the internal–external frame of reference predictions across 26 countries. *Journal of Educational Psychology*, 96(1), 56–67.
- McCoach, D. B., & Siegle, D. (2003). The structure and function of academic self-concept in gifted and general education students. *Roeper Review*, 25(2), 61–65.

- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) (2013). *Üstün Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2009-2013*. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/10_ek-1_ustunyetenekliler.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Morelock, M. J. (1992). Giftedness: The view from within. *Understanding our gifted*, 4(3), 11–15.
- Neihart, M. (1999). The impact of giftedness on psychological well-being: What does the empirical literature say? *Roeper Review*, 22(1), 10-17.
- Neihart, M. (2002). Delinquency and gifted children. In M. Neihart, S. M. Reis, S. M. Robinson, & S. M. Moon (Eds.), *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* (pp. 103–112). Waco, TX: Prufrock Press.
- Neihart, M. (2007). The socioaffective impact of acceleration and ability grouping: Recommendations for best practice. *Gifted Child Quarterly*, 51(4), 330–341.
- O'Connor, J. (2010) Is it good to be gifted? The social construction of the gifted child, *Children & Society*, DOI: 10.1111/j.1099-0860.2010.00341.x (National Children's Bureau & Blackwell Publishing).
- Özbay, Y. (2013). *Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri*. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını. PDF kitap. ISBN: 978-605-4628-54-4
- ÖEHY - Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006). T.C. Resmi Gazete 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı
- Öpengin, E. (2011). *Üstün zekâlı öğrencilerin bakış açısıyla üstün zekâ etiketinin öğrencelerin çeşitli alguları üzerindeki etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir
- Parker, W. (1996). Psychological adjustment in mathematically gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 40(3), 154–157.
- Peterson, J. S. (2009). Myth 17: Gifted and talented individuals do not have unique social and emotional needs. *Gifted Child Quarterly*, 53(4), 280–282.
- Pfeiffer, S. I., & Stocking, V. B. (2000). Vulnerabilities of academically gifted students. *Special Services in the Schools*, 16(1-2), 83–93.
- Rogers, K. B. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented: A synthesis of the research on educational practice. *Gifted Child Quarterly*, 51(4), 382–396.

- Sak, U. (2010). *Üstün zekâlılar (özellikleri, tanınmaları eğitimleri)*. Ankara: Maya Akademi
- Saranlı, A. G. ve Metin, N. (2012). Üstün yetenekli çocuklarda gözlenen sosyal- duygusal sorunlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45 (1),139-163.
- Seeley, K. R. (1984). Perspective on adolescent giftedness and delinquency. *Journal for the Education of the Gifted*, 8(1), 59–72.
- Sternberg, R. J., Jarvin, L., & Grigorenko, E. L. (2011). *Explorations in giftedness*. Cambridge University Press.
- Suveren, S. (2006). *Anasınıfına devam eden çocuklar arasından üstün yetenekli olanların belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2016). *Güncel Sözlük*. http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&view=gts_sayfasından erişilmiştir.
- Tortop, H. S. (2012). Olağanüstü üstün yetenekli öğrencilerin eğitim sürecinde radikal hızlandırma ve Türkiye'nin durumu. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. *Journal of Higher Education and Science*, 2(2), 106-113.
- Van der Meulen, R. T., van der Bruggen, C. O., Spilt, J. L., Verouden, J., Berkhout, M., & Bögels, S. M. (2014). The pullout program day a week school for gifted children: effects on social–emotional and academic functioning. *In Child & Youth Care Forum* (Vol. 43, No. 3, pp. 287-314). Springer US.
- Webb, J. T. (1993). Nurturing social–emotional development of gifted children. In K. A. Heller, F. J. Moñks, & A. H. Passow (Eds.), *International handbook of research and development of giftedness and talent* (pp. 525–538). Oxford, England: Pergamon Press.
- Webb, J. T., Amend, E. R., Webb, N. E., Goerss, J., Beljan, P., & Olenchak, F. R. (2005). *Misdiagnosis and dual diagnoses of gifted children and adults: ADHD, Bipolar, OCD, Asperger's, Depression, and other disorders*. Scottsdale, AZ: Great Potential Press.